

Wil Jacobs, Manager Groen Als Een Service, Buro De Eijk

Groene herinrichting als wapen tegen hittestress en sociale problemen

Groen Als Een Service (GAES) ingezet op twee Haagse pleinen

In de mooie stad achter de duinen bekriipt bij een groeiend aantal bewoners van enkele wijken een gevoel van onveiligheid. Daarnaast kampt de gemeente Den Haag onder andere met hittestress in de zomer en de verdwijning van de biodiversiteit. Om deze problemen aan te pakken, besloot de gemeente een samenwerking aan te gaan met GAES, een bedrijf dat de prestaties van het stedelijk groen meet en dit vertaalt naar optimalisatie en aanpassingen van de buitenruimte.

Auteur: Jeroen Poldermans

4 min. leestijd

ACTUEEL

Impressie van het Oltmansplein

De herinrichting van het Goeverneurplein in de wijk Laak diende als pilotproject. De ecosysteemdiensten (zie alinea GAES) in dit project richtten zich op hittestressreductie, het afvangen van water, het toevoegen van biodiversiteit en het beheren van de lokale klimaatregulatie. Na deze succesvolle pilot vervolgden de gemeente en GAES hun samenwerking via de aanpak van het Oltmansplein. Op deze locatie lag de nadruk, naast de klimatologische ecosysteemdiensten, op de sociale functie van groen, want deze locatie staat bekend als een multiprobleemwijk volgens Jacco Schuurkamp, beleidsmedewerker van de afdeling stadsbeheer en voorheen trekker van het beleidsplan Agenda Groen voor de Stad. Schuurkamp noemt zichzelf evangelist van natuurlijk kapitaal.

Het Oltmansplein

Het Oltmansplein ligt in het stadsdeel Laakkwartier, waar bewoners zich steeds onvei-

liger voelen. Er is in Den Haag geen wijk waar zo veel melding wordt gemaakt van verloedering van de buitenruimte. Ook is er geen wijk die zo laag scoort als het gaat om sociale cohesie. Sterker nog, volgens landelijk onderzoek is Laakkwartier-Oost van alle buurten in Nederland het minst geliefd bij eigen bewoners als het om veiligheid en sociale cohesie gaat. [1]

‘Juist in dit soort probleemwijken kijken we naar wat we als gemeente kunnen doen. In een moeilijke wijk als deze werkt het net iets anders dan in een standaardwijk, want we krijgen moeilijk te horen wat er echt speelt, tenzij er iets speelt gerelateerd aan de openbare orde en dat was hier het geval,’ legt Schuurkamp uit. Op dit plein zijn vergroeningsinitiatieven gestart om de sociale, fysieke en beleidsmatige oorzaken aan te pakken. Deze locatie was voor 90 procent versteend en inmiddels voor 60 procent vergroend. Van het resterende deel werd een halfverharding

‘Er is in Den Haag geen wijk waar zo veel melding wordt gemaakt van verloedering van de buitenruimte’

Jacco Schuurkamp

‘We hebben gezorgd voor meer groeipotentie voor het bomenbestand’

gemaakt om het water beschikbaar te houden en niet af te hoeven voeren. De vergroening is uitgevoerd met kruidachtige beplantingsmatten uit het Bloomingfields-concept om direct resultaat en een gesloten vegetatie te hebben en om vandalisme en doorrijden met scooters te voorkomen. Ook is de inrichting verder vormgegeven met hagen om loop- en fietsroutes te reguleren. Niet onbelangrijk in de sociale functie is het plaatsen van natuurlijke speelaanleidingen, een insectenbank en een fruit haag om ontmoeten, verblijven en een positieve, vriendelijke uitstraling op het plein vorm te geven en te stimuleren.

Rol van bomen in het plan van aanpak

In de oude situatie stond er een monumentale vleugelnoot en tien overige bomen waaronder lindes, esdoorns en een kleine vleugelnoot. Door bewust te kijken naar de te leveren ecosystemediensten, is besloten om vier bomen te verplanten naar een straat verderop in de wijk en de te handhaven zeven bomen te voorzien van 20 kuub Haags bomenzand per boom. Het gaat om de juiste boom op de juiste plek en de juiste aantallen. Enkele bomen die elkaar in de weg zaten zijn verplant, maar daardoor krijgen andere bomen meer wortelruimte, wat in het kroonvolume en de te leveren ecosystemediensten terug te zien zal zijn. Door de bomen te verplanten in plaats van te rooien, blijven de bijdragen aan ecosystemediensten stijgen, ook al is het duurder in de uitvoering.

‘We hebben gezorgd voor meer groeipotentie voor het bomenbestand,’ vervolgt Schuurkamp. ‘Met de vergroening van het plein probeert de gemeente niet alleen fysieke zaken als klimaatadaptatie en waterregulering te bereiken, maar ook door de stijgende sociale cohesie het gevoel

van onveiligheid af te laten nemen en daarmee de leefomgeving van bewoners te verbeteren.’

Groen verbetert buurtparticipatie

Aan de rand van het Goeverneurplein ligt een school die in eerste instantie niet betrokken was bij het project. Na de herinrichting was de school erg positief over de aanpassingen, vergroening en aanpak met klimaatadaptatieve maatregelen. De leerlingen gaan tegenwoordig met prikkers aan de slag om het plein zwerfafvalvrij te houden en de schoolleiding geeft meer aandacht aan natuuronderwijs. Een van de doelstellingen van het project, buurtparticipatie, wordt omarmd door de school, die zelf de gemeente heeft benaderd met ideeën om kinderen meer in contact te brengen met de natuur.

GAES

In eerste instantie was GAES (Groen Als Een Service) een concept van Buro De Eijk, maar intussen staat dit concept bedrijfsmatig op eigen voeten. Centraal in dit concept staat de rol van ecosystemediensten. Ecosystemediensten (ESD) omvatten alle goederen en diensten die ecosystemen aan de samenleving leveren. Traditioneel worden ESD opgedeeld in producerende diensten (voedsel, grondstoffen), regulerende diensten (klimaatadaptatie, waterzuivering) en culturele diensten (sociale factoren). Manager Wil Jacobs legt uit: ‘We kijken naar de openbare ruimte vanuit ecosystemen en ecosystemediensten. Wat wil je in die openbare ruimte op een specifieke plek gaan realiseren? Wat zijn je doelen en hoe kunnen we die zo functioneel mogelijk inrichten om de diensten te realiseren? We zijn bezig om een dataplatform in de markt te zetten waarin ook andere partijen kunnen participeren; denk aan gemeenten, overheden

‘De winst op het gebied van veiligheid en sociale cohesie is op het Oltmansplein aanzienlijk toegenomen’

en projectontwikkelaars. GAES verzamelt data uit de openbare ruimte om die te analyseren en te gebruiken bij herinrichting. De output vertaalt zich in groengerelateerde smart-citytoepassingen waarin drie datastromen worden gemeten:

- 1) statische data: iTree-data, temperatuur- en klimaatgegevens etc. Dat zijn meestal periodieke data;
- 2) realtime data: data uit onder andere sensoren die de statische data updaten, verbeteren en verrijken;
- 3) sociale data: gevoel van veiligheid, sociale cohesie etc.

Intelligent beheer

Het project op het Oltmansplein wordt gemonitord via sensoren waarmee variabelen als vocht, bodemtemperatuur, luchttemperatuur, fijnstof en CO₂ continu worden gemeten, zodat er sprake is van intelligent beheer. Dankzij de vochtsensoren kan op wortelniveau worden gemeten of er bewaterd moet worden. Als het minimale bodemvochtgehalte is overschreden, krijgt de groenbeheerder een signaal dat er water gegeven moet worden. Sensoren meten behalve het bodemvocht ook de temperatuur, het CO₂-gehalte, de EC-waarde van de grond en de fijnstofmassa. De data worden gemonitord via een dashboard. Dit dashboard is toegankelijk voor opdrachtgevers, stakeholders, bewoners,

woningcorporaties en alle andere deelnemers in het project. ‘De data stromen 24/7 binnen, dus dat is redelijk uniek,’ vertelt Jacobs. ‘Na de droge zomer staat alles er nog prima bij, zonder dat er onnodig met watertankwagens heen en weer gereden wordt. Je kunt dit project framen als klimaatadaptatie, maar juist hier proberen we de sociale factor van groene herinrichting een belangrijke rol te geven. De eerste signalen uit de wijk zijn positief: er wordt meer gebruik van het plein gemaakt door kinderen en wijkbewoners ontmoeten elkaar weer op het plein. Maar ik waak ervoor om te vroeg te juichen. Op het Goeverneurplein in dezelfde wijk is eerder een succesvol project van start gegaan. Daar waren hittestressreductie, het afvangen van water, het toevoegen van biodiversiteit en lokale klimaatregulatie de ecosysteemdiensten.

Sociale data meten

Hoe meet je sociale data? ‘In het voorjaar is er met bewoners aan en rondom het Oltmansplein via bewonersparticipatie informatie verzameld waaruit bleek dat veiligheid een hot item was. Door de herinrichting steeg het gevoel van veiligheid en zagen we het gebruik van het plein enorm stijgen. In het najaar hielden we een zogeheten koffiekar-sessie, waarbij omwonenden opnieuw werden geïnterviewd en er veel positieve verhalen boven tafel kwamen. Op dit

moment meten we die nog door middel van enquêtes, buurtonderzoeken, bijeenkomsten en interviews, maar we zijn ook bezig om samen met de WUR kpi’s te ontwikkelen die op meerdere sociale vlakken inzetbaar zijn. We hebben daar een systematiek voor ontwikkeld om de waarden en baten van het groen te meten en die wordt op een aantal plekken in Rotterdam en Den Haag getest.’

Resultaten

De fysieke resultaten zijn indrukwekkend. Het volume aan waterafvang is enorm gestegen, de hitte nam in de zomer af met enkele graden en de biodiversiteit nam toe dankzij de beplanting met planten, heesters en verbeterde boomzorg. De winst op het gebied van veiligheid en sociale cohesie is op het Oltmansplein aanzienlijk toegenomen. Het slotwoord is aan Jacco Schuurkamp: ‘Wat betreft het Oltmansplein wil ik niet te vroeg juichen, maar voorsnog is de overlast van hangjongeren afgenomen. Helaas heeft het zich wel verplaatst naar een andere locatie, dus we kunnen ook vaststellen dat er nog genoeg pleinen in Den Haag zijn die aangepakt mogen worden. Ik vind het belangrijk dat we dit soort projecten uitvoeren. We zullen de boomzorg verder moeten ontwikkelen in onze stad en dan is het erg prettig dat partners van binnen en buiten de gemeente elkaar vinden in dit streven.’

Bron: AD: ‘Vergeten wijk luidt de noodklok’ 07-06-2022

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!